

Andres Niitepõld

Hur uppfattningen om flyktingar formas av journalistiken

Författaren till inlägget är exilest, född 1945 i Sverige, svensk och estnisk medborgare och bosatt i Finland.

Vår världsbild förändras av de ord och uttryck vi använder. I värsta fall använder vi den terminologi som vi blir anvisade i dagspressen! Denna skapar med andra ord ofta de uttryck, som vi sedan formulerar vår världsbild med. I många fall reflekterar pressen okritiskt de strömningar i samhället som i övrigt påverkar dess utveckling eller förändring.

Då användningen av vissa ord och uttryck börjar bilda ett mönster som är typiskt för finländarnas och svenskarnas idévärld, anser jag det angeläget att här påtala en betydelseglidning.

Estland och Baltikum har i 50 år varit ockuperade. Förhållandet att flyktingar varit tvungna att leva utanför sitt hemland, som besatts av främmande makter, är ett faktum som undanskymts av att det används ord som antyder en frivillig flykt från deras hemland. Om inte en artikelförfattare kallar exilester för flyktingar, uppstår heller inte hos läsarna uppfattningen att Estland och Baltikum har varit ockuperade!

Om man av massmedierna blir serverad en semantisk blandning av "bekvämlighetsflyktingar", emigranter och flyktingar, så vet man inte om de behandlade människorna lämnat sitt hemland av egen fri vilja eller av utifrån påtvingade skäl.

Dessa förhållanden bör reflekteras i de ord man använder. Orden bör vara entydiga, och avgränsade till sin innebörd. Att så inte är fallet kan vi finna exempel på ur höstens press:

Exempel A, Hufvudstadsbladet 26.9.93:

1 "Utlämningen av de tjugo *emigranterna* till Sovjet förtegs till en början i Finland."

2 "Efter april 1945 var det mycket tyst om de tjugo bortförda *emigranternas* öden."

3 "Enligt rapporten hade Finlands ambassadör i

Moskva första gången den 21 februari år 1947 tagit upp de tjugo *emigranternas* öden med sovjetiska utrikesministeriet."

4 "Efter att riksdagen hade behandlat den s.k. *emigrantaffären* och krävt att regeringen skrider till åtgärder för att få information om deras öden, och för att ..."

Men:

5 "Av de tjugo utlämnade *fångarna* var tio finländska medborgare.

Exempel B: "Paennut emigrantti" skriver Pentti Hemánus i sin artikel "Baltian lehdet nousevat taas" (HS 2.11.93)

Exempel C: Jörn Donner talar i HS månadsbilaga Nr 19, 18.9.93 om "palaavat koulutetut emigrantit...".

I både B och C gäller det ester som i andra världskrigets slutskede flydde från Estland, men nu återkommer för att vara med om uppbyggandet av sitt förstörda fosterland. Ingen av dem återvänder för att där göra ekonomiska vinster, men väl för att eventuellt i hemlandet njuta av pensionen han tjänat ihop till i upptagningslandet. Att påstå att en flykting bara är en emigrant som har erhållit utbildning i utlandet är snudd på ärekränkning.

Mediefolk har ett speciellt stort ansvar, eftersom de genom sin beskrivning skapar en världsbild, och i detta fall skadar det valda uttrycket inte enbart flyktingen eller emigranten. Även läsekretsens uppfattning deformeras, vilket innebär att den befolkning som flyktingen skall umgås med omedvetet har en annan uppfattning än den verkligt berörda.

Emigrant innebär alltså att någon frivilligt flyttar från sitt land. Distinktionen ligger i att han flyttar planerat, inte oplanerat som en flykting.

I Estlands fall var förhållandet under året 1944 inte det att esterna hade haft för avsikt att någon gång i framtiden flytta utomlands i sökandet efter bättre utkomstmöjligheter, och att kriget påskyndade detta beslut genom flykten (en fri tolkning av innebörden av "emigrant"). Denna uppfattning får man dock av Hemánus och Donners artiklar.

Är man **flykting** så faller allt tal om planering, frivillighet eller önskan att byta land m.m. bort. Då är man, eller anser sig vara, tvungen att omedelbart, eller inom en väldigt kort tid, lämna landet eftersom förhållandena om en dag, tre dagar, möjligen en vecka, kanske är sådana att man inte längre kan lämna landet över huvudtaget.